

Marzena Forma
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska
e-mail: marzenaforma@o2.pl

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Język w kontekście kultury II”

Już po raz drugi młodzi badacze i doktoranci mieli możliwość wzięcia udziału w naukowym spotkaniu w Częstochowie, które było poświęcone refleksji nad kulturowymi kontekstami języka, w szczególności nad statusem języka w otaczającym świecie i zmianami w przestrzeni komunikacyjno-kulturowej. Ogólnopolska Konferencja Naukowa pod tytułem „Język w kontekście kultury II” odbyła się w dniu 5 czerwca 2018 roku na Wydziale Filologiczno-Historycznym Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie, przy ul. Zbierskiego 2/4. Konferencję zorganizowali doktoranci pierwszego i drugiego roku językoznawstwa we współpracy z Zakładem Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej, częstochowskim oddziałem Towarzystwa Historycznego im. Szembeków, Kołem Literackim „Anafora” oraz Ośrodkiem Promocji Kultury Gaude Mater w Częstochowie. Na jednodniowym sympozjum, które miało interdyscyplinarny charakter, zjawili się przedstawiciele takich humanistycznych dziedzin nauki, jak: medioznawstwo oraz językoznawstwo, historia, filozofia, pedagogika, kulturoznawstwo, literaturoznawstwo. Patronat medialny nad konferencją sprawowali: Radio Panorama, CzeKultura.pl, Długosz TV.

Konferencja została uroczystie otwarta przez kierownik Zakładu Języka Polskiego dr hab. prof. UJD Urszulę Wójcik. Referat inauguracyjny pt. *Frazeologia a współczesny użytkownik języka* wygłosiła doc. dr Jana Raclavska z Uniwersytetu Ostrawskiego, która przybliżyła związki frazeologiczne związane z wyrazem „pies” w zasobie językowym polszczyzny oraz ekwiwalenty w języku czeskim i językach wschodniosłowiańskich. Tegoroczne obrady plenarne odbywały się w pięciu sekcjach tematycznych; podczas konferencji wystąpiło dziewiętnastu referentów z kilku ośrodków akademickich: Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Akademii Ignatianum

w Krakowie i Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie. Obrady w sekcjach dotyczyły rozmaitych zagadnień: współczesnej leksyki, funkcji i roli mediów, kierunków rozwoju form medialnych i metodologii badawczych, przemian gatunków prasowych, ewolucji języka polityki, zaburzeń mowy. Wszystkie zagadnienia zostały omówione w szerokim kontekście kulturowym. Prezentowane referaty miały zarówno charakter teoretyczny, przeglądowy, jak i analityczny.

Ze względu na różnorodność podejmowanych tematów nie sposób przedstawić wszystkich wystąpień, dlatego też dla zasygnalizowania obszarów dociekań naukowych uczestników konferencji zwrócę jedynie uwagę na wybrane wystąpienia. Mgr Sonia Gembalczyk, reprezentująca Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, zainteresowała słuchaczy wystąpieniem pt. *Towarzyszący mowie emblemat potakiwania – z analizy wystąpień publicznych*, poświęconym silnie ugruntowanemu kulturowo znakowi emblematycznemu, jakim jest znak potakiwania. Ze względu na kontekst użycia gest ten może przybierać rozmaite, niejednokrotnie skrajne funkcje komunikacyjne. Prelegentka w celu zobrazowania omawianej tematyki posłużyła się fragmentami filmów wykonanymi podczas zajęć ze studentami. Najistotniejszy trzon referatu stanowi, według mnie, część, w której autorka w procesie zintegrowanej analizy multimodalnej wyodrębniła funkcje potakiwania skierowane do odbiorcy, którymi są: potwierdzenie, podkreślenie, powitanie, podziękowanie i autoreakcja. Z jej badań wynika również, że najczęściej gest ten towarzyszył wtrąceniom i wyliczeniom, przybierał zatem funkcje o charakterze spajającym (metajęzykowym).

Kolejne dwa referaty dotyczyły języka władzy w okresie II wojny światowej i PRL-u. Dr Marzena Forma w prezentacji pt. *Figura wroga i sojusznika w odezwach Wandy Wasilewskiej (kształtowanie się politycznego dyskursu dominującego u schyłku II wojny światowej)* dokonała analizy właściwości językowych tekstów, których prymarną funkcją było oddziaływanie na myśli i postawy ich adresatów. Czas i miejsce, w jakim powstały odezwy Wandy Wasilewskiej, pozwalają mówić o nich jako o prototypowych tekstach-matrycach, w których da się odnaleźć elementy języka propagandy totalitarnej – nowomowy. W trakcie wystąpienia prelegentka uwagę swoją skupiła na: powitaniach słuchaczy, sposobie zwracania się do adresatów wypowiedzi, sposobie prezentacji przeciwnika i sojusznika politycznego. Podstawę materiałową stanowiły odezwy i artykuły Wandy Wasilewskiej kierowane do żołnierzy, biorących udział w formowaniu 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki na terenie ZSRR, które w 1945 roku zostały wydane w zbiorze pt. *Płomień i próchno*.

Łukasz Kępa w referacie pt. *Język polityki – nowomowa. Analiza wybranych przemówień wygłoszonych przez Edwarda Gierka* przedmiotem analizy uczynił wybrane przemówienia I sekretarza KC PZPR, które powstały w latach 70. ubiegłego wieku. W tekstach tego polityka – wyćwiczonych i powtarzanych dla

uzyskania efektu retorycznej argumentacji – bez trudu można dostrzec mechanizmy manipulacji językiem oraz wyznaczniki nowomowy. W wystąpieniu omówiono przykłady rytualizacji i stereotypizacji konstrukcji językowych określających funkcje partii komunistycznej w życiu społeczeństwa, w tym zlepki wyrazów ważnych dla ideologii: historyczna chwila, bratnie narody socjalistyczne, nadzieja na lepszą przyszłość, cud gospodarczy. We wnioskach z analizy komunikatów kierowanych przez władzę do społeczeństwa polskiego w okresie PRL-u autor wskazał funkcje (informacyjno-interpretacyjną oraz dezinformacyjną) przemówień, którymi posługiwano się w celu umocnienia władzy komunistycznej.

Wygłoszone referaty dotyczyły także różnych rodzajów mediów. Badacze podjęli refleksję nad jednokierunkowymi mediami tradycyjnymi i ich pozorną dialogicznością (w prasie, radiu, telewizji) oraz wskazywali na ich odmienność od nowych technologii (Internetu). Szczególnie akcentowano zagrożenia płynące ze strony mediów elektronicznych, które m.in. determinują zmiany w ludzkim myśleniu i odczuwaniu oraz wyraźnie kreują własną wizję rzeczywistości. Najwięcej jednak wystąpień dotyczyło gatunków publicystycznych. Interesującym głosem w dyskusji nad modyfikacjami konwencji gatunkowych było wystąpienie mgr Julity Paprotnej z Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Częstochowie. Doktorantka w referacie pt. *Stylizacja gatunkowa w felietonistyce Macieja Stuhra na podstawie zbioru „W krzywym zwierciadle. Felietony”* za przedmiot analizy obrała felietony Macieja Stuhra, które publikowane były w magazynie „Zwierciadło” od stycznia 2009 do kwietnia 2013 roku. Przeprowadzona analiza zgromadzonego materiału dowiodła, że ten współczesny felietonista wykorzystuje w swoich tekstach różne stylizacje gatunkowe, wśród których są zarówno gatunki dziennikarskie (wzmianka), jak i stricte użytkowe (nekrolog), a także literackie (bajka), natomiast zastosowane w nich zabiegi stylizacyjne pełnią przede wszystkim w funkcję humorystyczną i satyryczną.

Kolejne wystąpienie poświęcone zostało strukturze i strategiom semiologicznym przekazów internetowych. Mgr Kamil Skoczylas (UHP, Częstochowa) w referacie pt. *Gry językowe w memach sportowych* przedmiotem swoich zainteresowań uczynił memy internetowe, czyli komunikaty obrazkowe, które za pomocą tekstu lub komentarza oraz dopasowanego do niego obrazka komentują aktualne wydarzenie, sytuację lub postać. Autor przybliżył wyznaczniki ważne dla opisu tego gatunku, w szczególności relacje zachodzące na linii tekst – obraz (nie zapominając o kontekście sytuacyjnym). Prelegent zilustrował swoje wystąpienie licznymi przykładami memów sportowych i poddał analizie obecne w nich gry językowe, ze szczególnym uwzględnieniem polisemii, homonimii, metonimii i dekompozycji.

Rozwój mediów stawia dziś przed badaczami szereg wyzwań związanych z opisem nowych zjawisk. Mgr Sandra Camm (UHP, Częstochowa) szczegółowo zaprezentowała nowy gatunek reklamowy – advertorial, który przybiera formę dłuższego artykułu reklamowego i stanowi narzędzie marketingowe coraz częściej wybierane przez reklamodawców. Ten typ reklamy wykorzystuje rozmaite środki i zabiegi, często ocierające się o kryptoreklamę, aby zwrócić uwagę swoich adresatów. Dlatego też prelegentka przedstawiła historię advertorialu, jego definicję oraz opisała projektowanych odbiorców. Referat poruszył kwestie dotyczące badania strategii dyskursywnych stosowanych w advertorialach, które z całą pewnością służą celom perswazyjnym. Wystąpienie zakończone zostało ciekawą prezentacją wyników badań w tym obszarze, przeprowadzonych przez autorkę na materiale głównie polskojęzycznych gazet.

Nie zabrakło również referatów językoznawczych sprofilowanych na analizy stylistyczne. Mgr Izabela Kuśnierek z tej samej uczelni w wystąpieniu pt. *„Preparowanie eliksiru filozoficznego” Michała Sędziwoja – początki polskiej terminologii chemicznej* omówiła leksykę, która stanowiła podstawę dla kształtowania się terminologii chemicznej. Bazę materiałową stanowił traktat *Preparowanie eliksiru filozoficznego* przypisywany Michałowi Sędziwojowi - najśłynniejszemu polskiemu alchemikowi żyjącemu na przełomie XVI i XVII wieku.

W obszar tematyki konferencji wpisywało się również wystąpienie mgr Marii Katarzyny Przybylskiej (UMK, Toruń): *Kultura bez języka? Język bez kultury? Kultura bez człowieka? O filogenezie języka w ujęciu interdyscyplinarnym*, w trakcie którego prelegentka dokonała krytycznego przeglądu wybranych wyników badań i najbardziej wpływowych hipotez dotyczących pochodzenia języka naturalnego. Głównym zamierzeniem referentki była próba odpowiedzi na pytanie: czy uprawnione i możliwe jest mówienie o języku w oderwaniu od kultury, bądź o kulturze bez odniesienia do języka? Z ustaleń autorki wyłynął wniosek, że wielość podejść metodologicznych oraz sam kierunek i charakter badań nie zawsze w sposób jednoznaczny pozwalają na określenie stosunków, jakie zachodzą między kulturą i językiem.

Na wyróżnienie zasługuje ponadto, ze względu na tematykę, referat mgra Jarosława Czarnoty (UJK, Kielce): *Werbalizacja semantyki wolitywnej w rosyjskim i polskim dyskursie administracyjnym*. Jego rozważania były skoncentrowane na zawartej w rosyjskim i polskim dyskursie administracyjnym semantyce wolitywnej. Prelegent podczas wystąpienia omówił typy aktów woli oraz sposoby ich werbalizacji za pomocą jednostek językowych.

Po wystąpieniach referentów w sekcjach toczono ożywione dyskusje, w trakcie których rodziły się niejednokrotnie kolejne pytania dotyczące relacji między językiem a kulturą. Podsumowania oraz zamknięcia konferencji dokonali organizatorzy, dziękując za udział w spotkaniu wszystkim prelegentom oraz osobom, które czynnie uczestniczyły w obradach.

Z pewnością druga edycja konferencji „Język w kontekście kultury” zachęciła młodych badaczy do prezentacji ich najnowszych wyników badań. Dodajmy, że konferencja odbyła się w kilka dni po tym, jak Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie została przekształcona w Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy. Mamy nadzieję, że w przyszłym roku odbędzie się kolejna (trzecia już) jej odsłona.

Lista referatów wygłoszonych podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Język w kontekście kultury II”

- Dominik Arest (UAM, Poznań): *Dialekt cypryjski języka nowogreckiego w kontekście zapożyczeń językowych oraz jego wpływ na tożsamość i kulturę Grekocypryjczyków*
- mgr Beata M. Wolna (UHP, Częstochowa): *Przekraczając granice: Język w komunikacji naukowej i biznesowej*
- mgr Izabela Kuśnierek (UHP, Częstochowa): *„Preparowanie eliksiru filozoficznego” Michała Sędziwoja – początki polskiej terminologii chemicznej*
- mgr Sylwia Smolarz (UHP, Częstochowa): *Nowa leksyka w komunikacji młodzieży gimnazjalnej*
- mgr Sonia Gembalczyk (UJ, Kraków): *Towarzyszący mowie emblemat potakiwania – z analizy wystąpień publicznych*
- dr Marzena Forma (UHP, Częstochowa): *Figura wroga i sojusznika w odezwach Wandy Wasilewskiej (kształtowanie się politycznego dyskursu dominującego u schyłku II wojny światowej)*
- mgr Łukasz Kępa (UHP, Częstochowa): *Język polityki – nowomowa. Analiza wybranych przemówień wygłoszonych przez Edwarda Gierka*
- mgr Jarosław Czarnota (UJK, Kielce): *Wербalizacja semantyki wolitywnej w rosyjskim i polskim dyskursie administracyjnym*
- Narcyza Myszka (UMK, Toruń): *Mózg, dziecko, język: perspektywy kognitywistyczne*
- mgr Agnieszka Ignaczewska (UMK, Toruń): *Grać czy nie grać – oto jest pytanie. Wpływ Minecrafta na umiejętności językowe dzieci w wieku przedszkolnym*
- mgr Patrycja Ligmanowska (UHP, Częstochowa): *Spółeczno-kulturowe uwarunkowania rozwoju leksyki dzieci w wieku 7 i 8 lat*
- mgr Iga Winnicka (UHP, Częstochowa): *Gry i zabawy w terapii zaburzeń mowy*

- mgr Ines Załęska (UHP, Częstochowa): *Humor i gry językowe w wybranych książkach o Jamesie Bondzie*
- mgr Kamil Skoczylas (UHP, Częstochowa): *Gry językowe w memach sportowych*
- mgr Julita Paprotna (UHP, Częstochowa): *Stylizacja gatunkowa w felietonistyce Macieja Stuhra na podstawie zbioru „W krzywym zwierciadle. Felietony”*
- mgr Maria Katarzyna Przybylska (UMK, Toruń): *Kultura bez języka? Język bez kultury? Kultura bez człowieka? O filogenezie języka w ujęciu interdyscyplinarnym*
- mgr Joanna Picewicz (Akademia Ignatianum, Kraków): *Rola doboru płciowego w ewolucji języka*
- mgr Paulina Piasecka (UHP, Częstochowa): *O komunikacji w ujęciu analizy transakcyjnej. Gry psychologiczne*
- mgr Sandra Camm (UHP, Częstochowa): *Advertorial – nowy gatunek reklamowy*